କେତେ ୯ — ୨୯-୮-୫୬

କେତେ ବଗନ୍ତ

— ମନୋଜ ଦାସ

ଥରେ ଜଣେ ଔପନ୍ୟାସିକ ଲେଖି-ଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ, କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରଙ୍କୁ ନେଇ ସେ ଉପ-ନ୍ୟାସଟିଏ ଲେଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଏକଥା ଆବିଷ୍କାର କରି ମର୍ମାହତ ହେଲେ ଯେ, ଠିକ ସେଇ ପୃଷ୍ଠ-ଭୂମିରେ, ସେଇ ସବୁ ଚରିତ୍ରଙ୍କୁ ନେଇ ଅନ୍ୟଜଣେ କେତେଜଣ ଔପ-ନ୍ୟାସିକ ମଧ୍ୟ ବହି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛନ୍ତି !

ଫ୍ରାନ୍ସ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଁ କରୁଁ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ଯେ, ଠିକ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ-ଦେବଙ୍କର ପ୍ରେମଭକ୍ତିରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ, କୀର୍ତ୍ତନ ବୋଲି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଆବେଗରେ ଆମ ଦେଶରେ ଦଳ ଦଳ ଭକ୍ତ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେଇ ସମୟରେ ଫ୍ରାନ୍ସର ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଲୌକିକ ଆବେଗର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନାଚ ନାଚ ବଗ୍ଭେର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ହୋଇ ପାରେ, କେଉଁ ରହସ୍ୟମୟ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ତରରୁ ଥରେ ଥରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଅଥବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରେରଣାର ଏକ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତରଙ୍ଗ ଏଇ ପୃଥିବୀକୁ ଅବତରଣ କରି ଆସେ, ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତି ସେଥିରେ ଆବିଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଦ୍ୟ ପ୍ରଭାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଲେଖକ ଜାଣି ନଥିଲା ଯେ, 'ଦାଢ଼ୀ, କେଶ' ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୟରେ ... ଲେଖକ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ... ! କଥା ହେଲା ଏଥରର 'ଜନଶକ୍ତି'ରେ ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ତମ୍ଭ ସକାଶେ ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଓ ରାଜନୀତି ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖିବାକୁ ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ମନସ୍ଥ କରି ଆଜି ସକାଳେ କାଗଜ କଲମ ଧରି ବସିବା ବେଳକୁ ମୋର ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିରେହିଁ ଦେଖିଲି ଜଣେ ସାହେବ 'ଦାଢ଼ୀ' ସମ୍ପର୍କରେ ସେଥିରେ ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ଲେଖି ପଠାଇଛନ୍ତି । ହୁଏତ ଶ୍ମଶ୍ରୁ-ଦେବତାର ଦରବାରରୁ ଏକ ସମୟରେ ତଲବ ଆସିଛି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ପାଖକୁ; ସାହେବଟି ଜବାବ୍ ଦେଇଛନ୍ତି ତୁରନ୍ତ ! (ତେବେ ମୋର ଏଥିରେ ବିମର୍ଷ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ; କାରଣ ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକଟିର ସେଇ ସଂଖ୍ୟାରେ ଋଷୀୟ ନୂତନ ପରମ୍ପରାକୁ ନେଇ ସମ୍ପ୍ରତି ଘଟିଥିବା ବ୍ୟାପାରଟି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ରହିଛି — ଯାହା ଉପରେ 'ଜନଶକ୍ତି'ର ପାଠକ-ମାନଙ୍କୁ ଏହି ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକ କାଳ ପୂର୍ବରୁ—୧୮ ତା: ଡିସେମ୍ବର ସଂଖ୍ୟାରେ ତଥ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରି ସାରିଛି !) ସାହେବ ଲେଖକଟି କେବଳ ଦାଢ଼ୀ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛିଟା ସାମାଜିକ ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ତଥ୍ୟ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଛି, ତାହା ହେଲା "ବଡ଼ ବଡ଼ ମହାରାଣୀମାନଙ୍କ ରାଜୁତି କାଳରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାଢ଼ୀମାନ ବିକଶିତ ହୋଇଥାଏ ।" (ଲେଖକ ଏହି ବାକ୍ୟଟି ରେଜିନାଲଡ଼ ରେମ୍ସନ-ଲଡ଼ଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ କରିଛନ୍ତି ।) ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଯେଉଁ ତଥ୍ୟଟି ସେ ପରିବେଷଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହେଲା, ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ସମସ୍ତେ ଦାଢ଼ୀ ରଖିଥା'ନ୍ତି, ଯଥା :— ମୋ ଜେ ସ, ସକ୍ରେଟିସ, ମହମ୍ମଦ, ଡାର୍ଉଇନ, ସେକ୍ସ-ପିୟର, ବେକନ, ପିଟାର ଦି ଗ୍ରେଟ, ଡାରଉଇନ, ଟେନେସନ୍, ଶ, ଏବଂ ସକ୍ରେଟସ ସ୍ୱୟଂ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଏକଛତ୍ର ଶାସକମାନେ ଦାଢ଼ୀ ବର୍ଜନ କରିଥା'ନ୍ତି, ଯଥା :— ସିଜର, କ୍ରମଓ୍ୱେଲ, ନେପୋଲିଅନ, ହିଟଲର, ମୁସୋଲିନି ଓ ଷ୍ଟାଲିନ । ... ସଙ୍ଗ ନବକୋଟି

ସାହେବଙ୍କଥିତ ଉପରୋକ୍ତ ତଥ୍ୟଟି ତାହାର ପାଖା ପାଖି କଥା । ସପ୍ତାହ କେତୋଟି ତଳେ ବନକର 'ଫ୍ରି ପ୍ରେସ ଜର୍ଣ୍ଣାଲ'ରେ ପଢ଼ିଥିଲି ଯେ, ଇନ୍ଦୋନେସିୟ ସୈନ୍ୟମାନେ କେତେକ ଯୁବକଙ୍କୁ ଧରି ନେଇ ସେମାନଙ୍କର ବାଳ କାଟି ଦେଇଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦୋନେସିଆରେ ଏହା ଏକ ଅଭିନବ ବ୍ୟାପାର, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତେବେ ଚୀନରେ ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ଧରି ବାଳଭାଙ୍ଗି ଫେସିସର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବଳ ଲଢ଼େଇ ଚାଲିଛି । ଏକଦା ମାଓ ସେ ତୁଂଙ୍କର "ଶତ ପୁଷ୍ପର ବିକାଶ ହେଉ" ସ୍ଲୋଗାନରେ ପୁଷ୍ପ-ମାନେ ଅମୋଦିତ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନ ହୁଅନ୍ତୁ, ଶତ ଶତ ତରୁଣ ତରୁଣୀଙ୍କର କେଶ ଗୁଚ୍ଛ-ସଜ୍ଜାରେ ହୋଇଥିଲା ଫୁଲ ବୈଚିତ୍ର୍ୟର ବିକାଶ । କିନ୍ତୁ ସେ ବୈଚିତ୍ର୍ୟକୁ ସମ୍ପ୍ରତି ବୁର୍ଜୁଆ ବିଳାସ ହିସାବରେ ନିର୍ମମ ଭାବେ କାଟି ଫିଙ୍ଗିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ଏପରି କି, ଚିତ୍ର ତାରକାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କେଶହେତୁ ଅଯଥା କ୍ଳେଶ ସହିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି—ଲଣ୍ଡିତ ମସ୍ତକରେ ବିର୍ ସ୍ତରରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ।

ଶ୍ମଶ୍ରୁ ସମାଚାର

ମନେ ହୁଏ, ହିଟଲର, ମୁସୋ-ଲିନି ଓ ଷ୍ଟାଲିନ (ଶେଷୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ନିଶ ଥିଲା) ପ୍ରମୁଖ ଯେଉଁ ଏକଛତ୍ରବାଦର ଏଜେଣ୍ଟ, ସେଇ ଏକଛତ୍ରବାଦର ଅଶରୀରୀ ସ୍ୱାଧୀନ-ନିୟନ୍ତା କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ କାରଣରୁ ସ୍ୱାଧୀନ କେଶାଗ୍ରର ପ୍ରତି ଭୟଙ୍କର ବିରୂପ । ସେଥିପାଇଁ ସେ-ମାନଙ୍କର ସାଂପ୍ରତିକ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ-ମାନେ କେଶ-କର୍ତ୍ତନଠାରୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିପ୍ଳବର ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ଦେଶୀ ଧନ ତଳର କଥା ନୁହେଁ; ଲମ୍ବା ବେଣୀ (ପୁରୁଷମାନଙ୍କର) ଦିନେ ଚୀନରେ ପରାଧୀନତାର ପ୍ରତୀକ ଥିଲା ବୋଲି ତାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା । ଆଜି ଫୁର୍ତ୍ତି ଫୁଲୁଫୁଲୁ କେଶ ସେଠାରେ ଔଦ୍ଧତ୍ୟର ପ୍ରତୀକ ।

ସମାଜ, ରାଜନୀତି ଓ ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କେଶ ଓ ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଯେଉଁ ଭୂମିକା ତୁଲାଇ ଆସି-ଛନ୍ତି, ତାହା ଏକ ପ୍ରତୀକ-ଧର୍ମୀ ଭୂମିକା । ମୁଖମଣ୍ଡଳ ବା ତତ୍‌ଚତୁଃ-ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଏକମାତ୍ର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ ଯଦୃଚ୍ଛା ରୂପ ଦେଇ କୌଣସି ଧର୍ମାନୁଗତ୍ୟ ବା ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇ ପାରିବ, ତାହାହେଲା କେଶ ରାଶି । ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ କେଶର ପ୍ରତୀକବାଦୀ ପରମ୍ପରା କଥା ସର୍ବଜନବିଦିତ । ବାସ୍ତବିକ, କେଶ ବା ଶ୍ମଶ୍ରୁର ଧରଣରୁ କାହାର ଚରିତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ମଣିଷର ଏତେ ଅଭ୍ୟାସଗତ ଯେ, କେବଳ ଭାରତର ଲୋକେ ଯେ ଠିକ ସାଧୁ ହିସାବରେ ପଡ଼ନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ; ଯେତେବେଳେ (ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ?) ନର୍ମାନମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଦଖଲ କରିବାପାଇଁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ରାଜା ହାରୋଲଡ଼ଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଗୁପ୍ତଚରମାନେ କହିଲେ ଯେ, ଆଗନ୍ତୁକମାନେ ନିରୀହ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମାତ୍ର—ସୈନିକ ନୁହନ୍ତି,—ଯେହେତୁ ସେମାନଙ୍କର ମୋଟେ ନିଶ ନାହିଁ !

ସମାଜ, ଧର୍ମ ଓ ରାଜନୀତିର ପରମ୍ପରାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ କେଶ ପାଣ ସହିତ ଅଧିଭୌତିକ ଶକ୍ତିର ସମ୍ପର୍କ ପୁରାଣ ଓ ଲୋକଗାଥାରେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଛି । ସୁପ୍ରାଚୀନ ହିବ୍ରୁ ଲୋକ କଥାର ଅନ୍ୟତମ ନାୟକ ସାମସନ୍‌ର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତିର ଉତ୍ସ ଥିଲା ତା'ର କେଶ । ପ୍ରତୀକବାଦୀ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅନୁସାରେ କେଶ ସେଠାରେ ବଳିଷ୍ଠ ରତି ସମ୍ପର୍କର ପ୍ରତୀକ । ଶିବଙ୍କର ଜଟାରେ ଆରୋପିତ ହୋଇଛି ରହସ୍ୟମୟ ଶକ୍ତି । ଋଷିମାନେ ଯେ ବୃଦ୍ଧ ହେଲେ କେବଳ ଜଟା ଛିଣ୍ଡାନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ, ସାଧାରଣ ଲୋକର ମଧ୍ୟ ସେ ଦୁର୍ବ-ଳତା ରହିଛି, କେଣୁ ସେନେକା କହିଥିଲେ,

"ଦୁଃଖରେ ବାଳ ଛିଡ଼ାଇବାଟା ବୋକାମି । ଚନ୍ଦା ହେଲେ କି ଦୁଃଖ ଯିବ ?"

✻

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଟ୍‌ନିକ୍‌ମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣରେ କେଶ ବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବା ଭାରତୀୟ ତରୁଣ ଆଜିକାଲି ରାସ୍ତା ଘାଟରେ ପ୍ରାୟ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭାରତରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ । କେଶ-ନୈପୁଣ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ବିଟ୍‌ନିକ କେବେ ଭାରତର ଅଗାଧ ବାବାଜୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ବଳିଯିବ ଯେ ସେ ଜନତାର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବ ! ଅତଏବ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧକାର ।

କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଆଲୋଚନାର ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଯେଉଁ କେଶ ନିଶକୁ ନେଇ କେତେ ଆନ୍ଦୋଳନ, କେତେ ସାହିତ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି, ମନେ ହୁଏ ମାତ୍ର କେତେ ପୁରୁଷ ପରେ ସେହି କେଶ ନିଶ ହେବ ଯାଦୁଘରର ଏକ ଐତିହାସିକ ସାମଗ୍ରୀ । କାରଣ କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଆଣବିକ ବିସ୍ଫୋରଣର ଆଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଯେଭଳି କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ତେଜସ୍କ୍ରିୟ ହୋଇ ଚାଲିଛି, ସେଥିଯୋଗୁଁ ଭବିଷ୍ୟତର ବଂଶଧରମାନେ ହେବେ ନିର୍ମଳ ଟକାଲ ! କେତେ କାବ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟରେ ନାୟିକା-ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କେଶ ଯେଉଁ ମହାର୍ଘ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନେଇଛି, ଭବିଷ୍ୟତର ଟକାଲ ଜନତା ହୁଏତ ତାକୁ ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ଅଶ୍ଳୀଳତା ବୋଲି ବିଚାରିପାରେ ! କେଶ ପ୍ରତି ମଣିଷର ଯେଉଁ ଅଦମ୍ୟ ମମତା, ତାହା ହେବ ନୃତତ୍ତ୍ୱର ଏକ ବିସ୍ମୟ ! (କୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ନାଟିକାର

[୪ର୍ଥ ପୃଷ୍ଠ ଦେଖନ୍ତୁ]

ଭାରତରେ ବଦେଶୀ ଚିତ୍ର 'କୁବ୍‌ଲାଖାଁ'

ବିଖ୍ୟାତ ସଙ୍ଗୀତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ଓ ପଚ୍ଛଦପଟ ଗାୟକ ହେମନ୍ତକୁମାର ଇଂଲଣ୍ଡରେ ରହୁଥିବା ଜଣେ ଭାର-ତୀୟ ପ୍ରଯୋଜକ ଉମେଶ ମାଲିକଙ୍କର ଐତିହାସିକ ଇଂରାଜୀଚିତ୍ର କୁବଲଖାଁ ରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଅଭିନୟ କରିବେ । ସେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁକଙ୍କ ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ । ସେ ଏହି ଚିତ୍ରରେ ଅଭିନୟ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗୀତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଏକ ସୁମଧୁର ବଙ୍ଗଳା ଗୀତ ମଧ୍ୟ ଗାଇବେ ।

ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ହିନ୍ଦୁ ରାଜ୍ୟ ଚମ୍ପାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଲିଖିତ ଏହି ଚିତ୍ରରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତିସମ୍ପନ୍ନ ଜଭନ୍ମ ... ଅଲକେନ୍ଦ୍ରୀଙ୍କ ସହ ଶୋଗଦମୋଘା ଚମ୍ପାର ହିନ୍ଦୁ ରାଜା ଆକାମ୍ବାଲଙ୍କ ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ ।

ମଙ୍ଗୋଲ ରାଜା କୁବ୍‌ଲଖାଁଙ୍କର ଭାରତ ଅଭିଯାନ ଉପରେ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଯୋଜକ ଉମେଶ ମାଲିକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଏହି ଗଳ୍ପର ସୁଟିଂ କାର୍ଯ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ରାଜସ୍ଥାନର ଜୟପୁର ନିକଟରେ ହେବ । ଭାରତରେ ସେ ୪ ସପ୍ତାହ କାଳ ସୁଟିଂ କରିବା ପରେ ଚିତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁଟିଂ ଆୟାରଲଣ୍ଡ-ଠାରେ କରିବେ । ଏହି ଚିତ୍ରଟି ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ମାସରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ ।

ଚିତ୍ର ଜଗତରେ ଉପଙ୍କର ୨୫ ବର୍ଷ

ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ୧୮ଶ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସ ଉପଲକ୍ଷେ ଯେଉଁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିଛନ୍ତି,